

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА
ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

Т Е З И

МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ФІЛОСОФІЯ ДІАЛОГУ Й ПОРОЗУМІННЯ
В ПОБУДОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ Й СВІТОВОЇ
СПІЛЬНОТ

THE PHILOSOPHY OF DIALOGUE AND
UNDERSTANDING
IN THE CONSTRUCTION OF
THE EUROPEAN AND WORLD COMMUNITIES

22-24 червня 2016 р.

Львів-2016

СПІВОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України
Філософський факультет Київського національного
університету

імені Тараса Шевченка

Академія педагогіки спеціальної. Варшава, Польща

Український філософський фонд

Council for Research in Values and Philosophy. Washington, USA

Польське Товариство Універсализму

ТЕЗИ міжнародної конференції «Філософія діалогу й порозуміння в побудові європейської і світової спільнот», Львів: ВЦ філософського ф-ту ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. – 286 с.

Рекомендовано до друку

Вченою радою філософського факультету

від 14 червня 2016 р., протокол № 196 / 7

Рецензенти:

доценти кафедри філософії ЛНУ ім. Івана Франка: Добропас Ірина, Джузь Валерій, Сафонік Лідія, Лосик Ореста, Поляруш Борис, Сарабун Оксана, Откович Катерина, Пухта Ірина.

Технічну допомогу в підготовці матеріалів конференції надали аспіранти кафедри філософії: Анна-Марія Лучак, Дмитро Фокшей, Марія Голяш, Володимир Ковчак.

Підготовча робота, впорядкування і верстка – Ланюк Євген.

Макет і корекція – Бойко Ігор.

Відповідальний за випуск – завідувач кафедри філософії, професор Карась Анатолій.

Тези видруковано в авторському виконанні

ЗМІСТ

Артюх В'ячеслав ПРО ТЕРМІН «ІСТОРИОСОФІЯ».....	11
Артюхов Максим ПРОБЛЕМА ДЕФІНІЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН.....	13
Баласанян Ніна ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО Й ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ПЕРСПЕКТИВІ ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ПРОСТОРІ.....	16
Балінченко Світлана СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ ЗА УМОВ ДРЕЙФУ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	18
Беседіна Ганна СОЦІАЛЬНА ТЕОРІЯ П'ЄРА БУРДЬЄ ЯК ЧИННИК ДЛЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО ПОРОЗУМІННЯ.....	20
Білокобильський Олександр ДИСКУСІЯ ПРО ПАРТИКУЛЯРНІ АКСІОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕТИКИ.....	21
Бліхар В'ячеслав ХРИСТІЯНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВИ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ.....	24
Богдановський І., Льовкіна О. ГЕНЕТИЧНА ІНЖЕНЕРІЯ ЯК ПРОБЛЕМА БІОЕТИКИ.....	26
Бойченко Михайло ЕТОС КОМУНІКАТИВНИХ СПІЛЬНОТ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ГЕНЕРАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ.....	28
Бойченко Наталія КОНТРАФАКТИЧНИЙ СТАТУС ЕТИЧНИХ НОРМ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ СПІЛЬНОТ: НАЛЕЖНЕ У ПАРТИКУЛЯРНОМУ.....	30
Братко Костянтин РЕЛІГІЙНИЙ ТА ПОЛІТИКО-ІДЕОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕСІАНІЗМУ.....	31
Братасюк Марія ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК СТРИЖНЕВА СКЛАДОВА ЗМІСТУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ.....	33
Будз Володимир САМООРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ ІДЕНТИФІКАЦІЙ ДІАЛОГУ.....	37
Будз Галина АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІАЛОГУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СПІЛЬНОТ.....	39
Волошин Леся ІНСТИТУТ СЛУЖІННЯ: ЗАВДАННЯ ОСОБИ І СПІЛЬНОТИ.....	41
Воропаєва Тетяна ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЗАСАДИ МІЖСПІЛЬНОТНОГО ПОРОЗУМІННЯ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ.....	43
Воропай Тетяна РЕВОЛЮЦІЯ І ІДЕНТИЧНІСТЬ: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД.....	45
Габович Олександр, Кузнецов Володимир КРИТИКА ЯК SINE QUA NON НАУКОВОГО ПОСТУПУ.....	48
Гапон Надія ТРАНСФОРМАЦІЇ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ СЬОГОЧАССЯ: ВІД БАУМАНІВСЬКИХ ТИПІВ ОБРАЗУ ЖИТТЯ ДО ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	50

продуктивного сприйняття методологічних та теоретичних принципів суміжних наукових царин, відкритість до сучасних запитів та викликів, орієнтація на новачі, відмова від догматизму та суворого традиціоналізму, методологічна мобільність (діалогічність як міждисциплінарність та відкритість); б) принципова «презумпція рівнозначності» при опрацюванні історико-філософського матеріалу, в результаті якої, кожна персоналія чи вчення історико-філософського процесу сприймається як самодостатня одиниця, безвідносно усталених «штампів», «розумінь», «схем», систем і т.п. Діалогічність в даному сенсі відкриває принципово-новий погляд на історико-філософський процес загалом (відкриваючи, наприклад, можливість розглядати всіх філософів минулого як сучасників), та методологію історико-філософських досліджень зокрема. Діалогічна, неklasична настанова в сучасній історико-філософській науці прискорить загальні трансформаційні та гармонізаційні процеси між науковими та освітніми традиціями України та Європейського співтовариства, що відповідає загальній євроінтеграційній політиці держави.

Микола Тур, м. Київ

АПРІОРНІ ПЕРЕДУМОВИ ДІАЛОГУ

У ХХ ст., після усвідомлення феномену мови як соціального метainституту й «домівки людського буття», бо мовні значення онтологізуються в життєвих формах, прийшло розуміння комунікації як вихідної засади конституювання соціальності. Це призвело у розвитку не лише філософії, а й взагалі соціогуманітарних наук до прийняття парадигми комунікації.

Комунікативна трансформація сучасної західної філософії, здійснена зусиллями К.-О.Апеля, Ю.Габермаса, Д.Бюлера, В. Гюсле та ін. на основі творчої асиміляції надбань німецької герменевтики та американського прагматизму, позначила собою остаточний перехід від філософії свідомості до герменевтично-лінгво-прагматичної культури філософування, та від картезіансько-кантівської категоріальної структури класичної філософії модерну (свідомість, інтроспекція, розум, пізнання) до понять практичної філософії (мовна гра, дискурс, інтерпретація, взаєморозуміння). На цих засадах відбувся поворот у філософії від самодостатнього (монологічного) суб'єкта до принципів діалогу та інтерсуб'єктивності, від когнітивно-теоретичного до практичного інтересу.

У фокусі уваги комунікативної філософії опинилась проблематика універсальної (Габермас) та трансцендентальної прагматики (Апель) – аналіз універсальних позаімпіричних (апріорних) передумов мовно-комунікативного спілкування та виявлення нормативних засад комунікативного порозуміння. Органічним продовженням

трансцендентальної прагматики постала теорія дискурсивної етики – вчення про нормативні конотації комунікативного процесу.

На відміну від простої комунікації (інтерації), в процесі якої відбувається обмін інформацією та смислами за допомогою мовних засобів, сутність дискурсу становить аргументативна комунікація, що здійснюється за певними правилами. Діалог може відбуватись у формі як простої комунікації (некритичного обміну думками), так і дискурсу, як в моделі зіткнення двох логосів, так і полілогу. Діалог, що здійснюється на засадах раціональної аргументації, спирається на певні апріорні передумови.

Апріорі комунікації. Комунікація з необхідністю супроводжує будь-який акт соціальної активності, будучи невід'ємним її атрибутом. Свідома практика людини ще до свого реального здійснення (а пріорі) передбачає комунікативність – взаємодію з іншими людьми, обмін інформацією з метою порозуміння для консолідації колективних зусиль в реалізації соціальних завдань.

Апріорі аргументації. Апель показав, що декартівське „я мислю” в інтерсуб'єктивній площині діалогічної комунікації трансцендує межі монологічного розуму й неодмінно виражає претензію на значущість в універсальному вимірі, де аналогом йому постає вираз „я аргументую”, який орієнтує на необмежену комунікативну спільноту.

Трансцендентально-прагматичне апріорі. Сутнісною особливістю людини, що вступає в інтерацію з іншою особою, є її „трансцендентальна настановленість”. В діалозі вона відкривається щодо сприйняття інших думок, можливих контраргументів, намагаючись досягти взаєморозуміння. Аргументуюча особа рефлексуює про засади свого мислення, себто застосовує прагматичну методологію, яка з необхідністю виводить її в трансцендентальний вимір. Окрім іншого, окреслена позиція розуму втрачає будь-яку релевантність до методико-трансцендентального соліпсизму філософії свідомості.

Апріорі необмеженої комунікативної спільноти. Ця апріорна передумова стає своєрідною контролюючою інстанцією комунікації, уможливаючи усунути із процесу дискурсивного діалогу будь-які спроби стратегічних маніпуляцій та обману, бо кожний, хто аргументує (мислить) в ситуації реального дискурсу, має свідомо трансцендувати його межі до ідеального виміру спільноти комунікантів. Ця передумова набуває статусу своєрідного категоричного імперативу комунікативної етики.

Апріорі домагань значущості. Учасники дискурсивного діалогу (полілогу) завжди прагнуть досягти інтерсуб'єктивного визнання та порозуміння щодо значущості обстоюваних ними положень (залежно від ситуації) на їх сенс, істинність, правильність, щирість та правдивість. Конститутивними умовами досягнення порозуміння слугують принцип раціональності у модусі комунікативної раціональності та етичний принцип

взаємності (симетричності можливостей висувати та обстоювати будь-які раціональні аргументи, що стосуються теми обговорення).

Апріорі трансцендентальної аргументації. Аби досягти взаєморозуміння в дискурсивному діалозі щодо домагань значущості, він має розгортатись в нормативному полі, відповідати передусім умовам ідеальної мовленнєвої ситуації (Габермас): комунікація має бути вільною не лише від зовнішніх впливів, а й від перекозів, зумовлених самою її структурою.

Окреслені апріорні умови трансцендентальної аргументації чинні не лише для дискурсивного діалогу, а й для потреб суто філософського обґрунтування, постаючи його критичним тестом. Евристичний потенціал філософського обґрунтування в контексті здійсненого Апелем трансформації трансцендентальної філософії полягає в рефлексивній (трансцендентально-прагматичній, а не дедуктивній) настанові, сутність якої розкриває методологічна першість правил трансцендентальної мовної гри. Це означає, що ці правила не можна заперечити, не припустивши спочатку їх існування, інакше пропонент потрапляє в ситуацію перформативної суперечності.

Ганна Фандеева, м. Старобільськ

ДІАЛОГІЧНІСТЬ СИМВОЛУ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ

Глобальна проблема сучасної філософії - міграція культури в віртуальну реальність. Там де починається культура, починається область дії соціального коду, структурною одиницею якого є знак. Символ - один з видів знака. У зв'язку з цим виникає питання: чи змінилася природа символу в новому комунікаційному середовищі - Інтернет-просторі?

Навколишній матеріальний світ людини, що наповнює її культурний простір, має не тільки практичну, але і семіотичну функцію. Різка зміна в світі речей змінює ставлення до звичних норм семіотичного освоєння світу. Науково-технічні революції переплітаються з семіотичними революціями. У найбільшій мірі семіотична революція проявляється в комунікативній сфері.

Розглянемо докладніше категорію символу. Символи - це знаки, які в силу укладеного в них наочного образу використовуються для вираження деякого, часто дуже значного і абстрактного змісту. Тобто символи мають знакову природу, їм притаманні властивості знака. Це знаки, які обросли додатковими смислами. Принципова відмінність символу від знака полягає в тому, що символ не передбачає прямої вказівки на об'єкт, який він позначає.

Символ вимагає діалогової форми пізнання, оскільки він має тенденцію викликати в індивіді якусь групу реакцій, подібних до тих, які він викликає в іншому. Іншими словами, діалогічність символу полягає в тому, що його потрібно інтерпретувати, тобто вступити в уявний діалог з тим, хто цей символ зобразив.

Знаки конституюються в текстах. Символ має знакову природу. Згідно з Ю.Лотманом, символ і в плані вираження, і в плані змісту завжди є певний

текст, тобто має деяке єдине замкнуте в собі значення і чітко виражений кордон, що дозволяє ясно виділити його з навколишнього семіотичного контексту [5, с. 147]. Будь-який текст є результатом нескінченного діалогу з іншими текстами. А символ - результатом комунікації. Діалогічність є фундаментальною в розумінні символу. Символ - носій сенсу. Індивід повинен розуміти те, що намагається передати за допомогою даного символу, він повинен впливати на себе так, як впливає на інших. Коли ця умова стала виконуватися в комп'ютерному середовищі, сформувалася так звана Інтернет-культура, яка може розглядатися як система текстів чи як набір функцій, що обслуговуються текстами.

Інтернет-культура характеризується переважанням письмового виду комунікації, темпорально наближеного до мови усної. Цей вид комунікації став новою формою мовного спілкування - «письмова розмова», - який накладає особливі правила використання знаків і символів. Крім інформації знаки можуть передавати почуття і бажання людини. Це називається експресивним значенням знака. Наприклад, тон, яким вимовляється цей вислів, спосіб його проголошення - голосно чи шепотом - все це може вказувати на емоції мовця. Традиційна письмова мова була експресивно бідною. В її арсеналі були лише окличний знак, знак питання, а також вигук. Комунікативний простір мережі Інтернет дозволяє здійснювати передачу звукового оформлення мови, а також емоції, почуття, настрої графічними засобами. Густина звуку відбивається за допомогою виділення тексту великими літерами. Іконічні діцисігми, наприклад, смайли («smile», англ. - посмішка), які є в кожному конкретному випадку символічними кінемами, репрезентують емоційні реакції і дозволяють на письмі передати конотативні складові усного мовлення. Так формується «письмова розмова».

Крім «письмової розмови», сьогодні можна говорити про появу «усної писемності». Сучасні пошукові системи, працюючи в діалоговому режимі, пропонують можливість вводити запит в усній формі. Однак щоб його сформувати, необхідно дати спочатку голосову команду - «О'кей Google», наприклад. Для пошукової системи це є сигналом до голосового пошуку. Використання подібних знаків, що повідомляють в якій формі буде здійснюватися діалог, не властиво для звичайної усної або письмової мови.

Т.ч. можна зробити висновок, що природа символу в Інтернет-просторі діалогічна. Цей діалог може здійснюватися як між людиною і людиною, так і між людиною і машиною. У зв'язку з цим з'являються нові символи. Це символи, які служать для експресивного забарвлення писемного мовлення (смайли), що відрізняє «письмову розмову» від традиційної письмової мови, а так само символи, які визначають в якій формі буде здійснюватися діалог з машиною - письмовий або усний. Комунікативний простір середовища Інтернет еkleктичний. Візуальна і вербальна комунікація не протиставляються більше, а відносяться, доповнюючи одна одну.